

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Paradigmata in de leer der internationale betrekkingen

N.A.

Citation

Boekbespreking van: Paradigmata in de leer der internationale betrekkingen. (1970). Boekbespreking van: Paradigmata in de leer der internationale betrekkingen. *Acta Politica*, 5: 1969/1970(3), 365-367. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451249>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451249>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

nomen.¹⁵ Zijn kritiek is meer van het associatieve soort. Kahn staat inzake Vietnam, waarover praktisch het hele boekje gaat, aan de verkeerde kant, dus deugt zijn werk niet. 'Wat Kahns wetenschap waard is, blijkt wel afdoende uit het feit, dat hij hier in Nederland was op doorreis naar Vietnam' (van Benthem van den Bergh, p. 30). Van Benthem van den Bergh rekent het Kahn aan, dat het grote publiek en de beleidsvormers zijn speculaties als wetenschappelijk vaststaande voorspellingen zouden kunnen opvatten, ook al heeft hij alle mogelijke voorzorgsmaatregelen genomen, dat dit niet gebeurt. Gegeven dit bezwaar van van Benthem van den Bergh is het zeer merkwaardig, dat hij in de weergave van de ondertitel van Kahn en Wieners werk de woorden 'for speculation' heeft weggelaten en daarmee zelf de gewraakte misvatting in de hand werkt. Voor het overige is er een nauwe verwantschap tussen de kritiek van van Benthem van den Bergh en die van van Steenbergen (ten gevolge van ontleningen door de laatste aan de eerste). Ook bij hem klaarblijkelijke onbekendheid met systeemanalyse, hetgeen hem inspireert tot opmerkingen over de geïsoleerdheid van het 'systeem' van zijn omgeving en over het ten onrechte ontbreken van een 'systeemanalyse van de toekomst' bij Kahn en Wiener. Ook bij hem die vergissing dat Kahn en Wiener de rebellerende jeugd van de late-sensate periode karakteriseren, terwijl zij dat in feite ten aanzien van de kunst van deze periode doen. Al met al genoeg voorbeelden om aannemelijk te maken dat van Steenbergen een van de slachtoffers van de misvattingen van G. van Benthem van den Bergh moet zijn.

Uit een oogpunt van deugdlijke prestatie van de vorderingen van de futurologie aan het Nederlandse publiek is dit te betreuren.¹⁶

Omdat ik de bezorgdheid van de beide critici met betrekking tot het maatschappelijk engagement van de sociale wetenschappen deel en ik, evenals zij, meer democratie voorsta waar plannen of besluiten over de toekomst in het geding zijn, vind ik het temeer jammer dat zij zich zo vooringenomen en ondeskundig opstellen.

¹⁵ G. van Benthem van den Bergh, *De Ideologie van het Westen*. Essays, kritieken, polemieken, Amsterdam 1969, hierin: 'De verlokkingen van de pseudo-wetenschap: Herman Kahn en het jaar 2000. Herman Kahn en Anthony J. Wiener, *The Year 2000, A Framework on the next thirty-three years*, New York-London 1967.

¹⁶ Dat wij toch al niet verwend zijn moge blijken uit mijn bespreking van Prof. F. Polak's 'Prognostica' in *Acta Politica*, 5 (1969/70), p. 89 e.v.

BOEKBESPREKINGEN

LIJPHART, A., *Paradigmata in de leer der internationale betrekkingen*. Amsterdam (De Bussy) 1969 —36 p. f 3,50

In zijn inaugurale rede van 2 mei 1969, bij aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar in de leer der internationale betrekkingen aan de Rijksuniversiteit te Leiden, geeft Dr. Lijphart een gedegen (104 noten!) overzicht van de stand van zaken in zijn vakgebied.

Dat in deze rede opnieuw, na de oraties van Vlekke in 1956 en Baehr in 1966* voor een dergelijke brede opzet werd gekozen, zal de lezer al kunnen doen vermoeden, dat er in Nederland nog steeds veel behoefte bestaat aan informatie over de moderne benaderingen in de internationale betrekkingen, en dat er in dit opzicht tevens een bijna verwarrende hoeveelheid pogingen te vermelden valt. Bovendien zou het de schrijver onrecht doen te stellen, dat zijn betoog eenvoudigweg een verlengstuk is geworden van eerder gegeven overzichten. Ondanks de signaleerde veelheid en verscheidenheid van opvattingen tracht Lijphart tot een kritische analyse ervan te komen. Hij doet dit aan de hand van Kuhn's omschrijving van perioden van wetenschappelijke revoluties, waarin zogenaamde 'paradigma's', basismodellen voor een cumulatieve opbouw van een betreffende wetenschap, komen te vallen en er nog nieuwe (geheel en al) voorhanden zijn. Vóór de tweede wereldoorlog immers, werd het vak der internationale betrekkingen beheerd door één coherent paradigma, nl. dat van de staten-anarchie en het sociaal-contract. Vanuit dit paradigma was met name zeer direct een omschrijving gegeven van het veiligheidsdilemma, waarin een wereld vol 'Hobbesiaanse' staten zich wel moest bevinden. Vanuit dit dilemma ontstonden daardoor de theorieën van machtsevenwicht, collectieve veiligheid en wereldbestuur, omschreven door Inis Claude als 'successive points along a continuum, differing in the degree of centralization of power and authority, which they imply'.

Mede aan de hand van kritische opmerkingen van Morgenthau en met name Claude, laat schrijver echter zien, hoe ongenoegzaam deze theorieën blijken, wanneer ze geprojecteerd worden tegen de achtergrond van de hedendaagse technologische en politieke ontwikkelingen. Daarenboven blijken reeds lang enige met het traditionele paradigma strijdige feiten, gewoonweg over het hoofd te zijn gezien. Zo heeft Deutsch reeds in de vijftiger jaren aangetoond, dat anarchie niet altijd samenvalt met oorlog, en soeverein bestuur niet steeds met vrede. Er bestaan — om in het vocabulair van Deutsch door te gaan — zowel geamalgemeerde (onder centraal bestuur staande) als niet-geamalgemeerde veiligheids-gemeenschappen, zoals er eveneens geamalgemeerde en niet-geamalgemeerde niet-veiligheids-gemeenschappen bestaan. Slechts de eerste en de vierde mogelijkheid werden echter in het traditionele paradigma voorzien.

Lijphart stipt even verder in zijn rede ook de ongenoegzaamheid van het oude paradigma aan, waar dit te weinig aandacht pleegt op te brengen voor analyse op het subnationale vlak. Het was misschien goed geweest als hij, hetgeen zeer wel in de lijn van zijn betoog te passen ware geweest, hier nog fundamenteeler

* B. H. M. Vlekke, *Over de studie der internationale staatkunde*, 's-Gravenhage, 1956; P. R. Baehr, *Onderwijs en onderzoek in de internationale betrekkingen*, Meppel, 1966.

de relevantie van de nationale staat als basiseenheid in de internationale politiek in discussie had gebracht. De huidige ontwikkeling van politiek naar industrieel systeem immers had dan als een der voornaamste uitdagingen aan hedendaagse politicologen, ook op het gebied van de internationale betrekkingen, uitdrukkelijker naar voren kunnen worden gebracht.

Vervolgens somt Lijphart enkele moderne, behavioristische, benaderingen op, voorzover zij op de internationale betrekkingen worden toegepast: de systeemtheorie, op communicatie-theorie, de besluitvormingstheorie, de speltheorie en de simulatie-theorie, waarbij wordt aangemerkt dat hier het epitheton ornans 'theorie' in de meeste gevallen wel erg flatterend is. De systeemtheorie, de besluitvormingstheorie en de communicatietheorie beschouwen zichzelf als mogelijke nieuwe paradigmata. Genoemde benaderingen onderscheiden zich, de een wat meer dan de andere, van de traditionele op verschillende punten:

Zij hebben aandacht voor analyse zowel op het subnationale, het nationale als het internationale niveau, waarbij verschillen tussen intra- en internationaal, slechts als gradueel worden beschouwd. De werkwijze is niet slechts deductief, maar ook inductief. Ook de irrationele elementen worden in het onderzoek betrokken en tenslotte: zij gaan uit van het optimistisch geloof dat een alomvattende theorie van Internationale betrekkingen eens bereikt kan worden, mits men op wetenschappelijk verantwoorde wijze generaliserend te werk gaat.

Misschien mogen de uiterst waardevolle opmerkingen van Dr. Lijphart hier zó worden samengevat: de internationale betrekkingen zijn, net als de hedendaagse politicologie, definitief de weg ingeslagen van de moderne sociale wetenschappen, welke naar McClelland immers als vooronderstelling hebben, dat een omvattende theorie bereikbaar moet zijn.

Indien deze samenvatting juist is, kan tevens worden voorspeld, dat alle discussies die zich heden ten dage binnen deze wetenschappen afspelen, hun bijzondere repercussie zullen hebben op de leer der Internationale betrekkingen. Dit betreft met name het zowel door Lijphart aangestipte als in 1966 door Baehr reeds behandelde vraagstuk van het engagement in deze tak van wetenschapsbeoefening. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat dit probleem nog te zeer wordt gezien als het dilemma: pure wetenschap tegenover beleidsadvies, waarmee de eigenlijke wetenschapskritische en maatschappelijke dimensie uit dit probleem zou zijn verdwenen. Immers geëngageerdheid is in eerste instantie niet zozeer een zaak van je al of niet engageren, maar van (al of niet, wetens of willens) reeds geëngageerd zijn. Vanuit dit inzicht laten zich vervolgens pas de ruimte en mogelijkheden van het eigen wetenschappelijk bezig zijn, alsmede de gewenste mate van je bewust voor een concreet maatschappelijk doel inzetten, aflezen.

Bijzonder eens ben ik het met Lijphart waar hij onderstreept, dat polemologie het oudste onderdeel en de kern van de leer der internationale betrekkingen moet worden genoemd; alleen komt hiermee dan wel de door Lijphart geciteerde uitspraak van Galtung in een vreemd licht te staan, dat de polemologie minder neutraal kan zijn dan de leer der internationale betrekkingen. Zij kunnen het beide even veel en even weinig.

W. BARTELS

TER RECENSIE ONTVANGEN PUBLIKATIES

De redactie kan zich door gebrek aan plaatsruimte gedwongen zien niet alle ontvangen publikaties te doen recenseren en behoudt zich het recht voor uit onderstaande lijst indien nodig een keuze te maken. Daarbij zal voorrang worden gegeven aan Nederlandse politicologische publikaties en aan werken die voor

de politicologie in het algemeen van belang zijn.

Burkens, M. C., *Gelijkheid voor de wet*. Alphen aan de Rijn (Samson) 1969. — 24 p.

Brzezinski, Z. K. Ed., *Dilemmas of change in Soviet Politics*. New York (Columbia U.P.) 1969. — 163 p.

Cramer, N., *Evenwicht en Overwicht*. Assen (Van Gorcum) 1969. — 42 p. f 2,90.

Dewachter, W., *Politieke kaart van België*. Atlas van de parlementaire verkiezingen van 31 maart 1968. Antwerpen. (Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij) 1969. — 79 p.

Hartog, F., *Politieke politiek*. Leiden. (Stenfert Kroese) 1969. — 104 p. f 7,50.

ter Hoeven, P. J. A., *Arbeiders tussen welvaart en onvrede*. Alphen aan de Rijn (Samson) 1969. — 308 p. f 22,50.

Nelson, J. M., *Migrants, urban poverty, and instability in developing nations*. Cambridge, Mass. (Harvard U.C. for International Affairs) 1969. — 81 p.

Tilburg, *Het begin...* Amsterdam (Pegasus) 1969. — 95 p.

Valkenburg, P., *Anatomie van het conflict*. Een modeltheoretische benadering. Alphen aan de Rijn (Samson) 1969. — 178 p. f 13,50.

Yorburg, B., *Utopia and Reality: A collective portrait of American Socialists*. New York etc. (Columbia U.P.) 1969. — 175 p. 67 sh.

SUMMARIES

RESPONSIBILITY: A FICTION ESSENTIAL TO DEMOCRATIC GOVERNMENT

by G. H. Scholten

The responsibility of the rulers vis-à-vis the ruled (or the elected representatives of the ruled) is the crux of traditional forms of democracy. In practice, however, this responsibility is eroded in two ways: the ruled or their representatives are unable or unwilling to exercise their rights in an effective way and the rulers themselves are hemmed in by forces and circumstances beyond their control. This is illustrated by the position of Dutch cabinet ministers and their relationships to parliament. In a modern society, forms of direct democracy do not offer a realistic alternative. Therefore, the author concludes with a discussion of ways and means to decrease the gap between the formal and real powers and responsibilities of the cabinet and parliament.

SOCIAL BACKGROUND AND POLITICAL RECRUITMENT OF MEMBERS OF PARLIAMENT IN 1968

by H. Daalder and S. Hubée-Boonzaaijer

The field of elite studies has tended to be underdeveloped in the Netherlands, because politics has traditionally been regarded as a contest of groups or principles, and because elite groups have tended to be pluralist in character. In this first of two articles, data are given on members of the Upper House and Lower House in February 1968. Following earlier studies by Moquette (in *Acta Politica*, 1 (1965/66, pp. 112-153) and Van Alderwegen (in *Acta Politica*, 4 (1968/69, pp. 197-207), data are given on the education and occupation of members of parliament.

Using data on fathers and parental grandfathers from a large-scale survey held among all members of either House sitting in 1968, the social background of